

درس هشتم: سیاست هویت

سوالات متن - پاسخ فعالیت‌ها

بهمن ۱۳۹۷

نگارش: دکتر مژده قربانعلی زاده

سرگروه علوم اجتماعی استان گیلان

مقدمه

صفحه ۷۹.....

۱- مفهوم «هویت» را تعریف کنید.

آنچه در پاسخ به پرسش «من کیستم؟» گفته می‌شود و شخص با آن خود را با برخی مشابه می‌داند و از برخی دیگر متمایز می‌کند، هویت نامیده می‌شود. هویت به معنای آگاهی فرد از کیستی خود و احساس تعلق اجتماعی به یک جهان اجتماعی و قلمرو جغرافیایی می‌باشد.

۲- یک مثال ذکر کنید که نشان دهد هویت با «آگاهی فرد از کیستی خود و احساس تعلق اجتماعی به یک جهان اجتماعی و قلمرو جغرافیایی» همراه است.

مثلاً ما از مسلمان و ایرانی بودن خود، آگاه و به آن دلبسته ایم. این آگاهی در حد یک احساس درونی و فردی باقی نمی‌ماند، بلکه از طریق نشان دادن تشابهات و تمایزهای خود با افراد و گروه‌های دیگر در نمادها، آداب و رسوم و... جلوه جمعی و بیرونی پیدا می‌کند و مشخص می‌کند که با چه کسانی و چگونه ارتباط و تعامل داشته باشیم. فرد در نتیجه این تعاملات با برخی یگانه می‌شود و با برخی بیگانه.

۳- نخستین سند رسمی هویت چیست؟ شناسنامه

۴- تاجیک‌ها، عرب‌ها و انگلیسی‌زبان‌ها «شناسنامه» را چه می‌نامند؟

تاجیک‌ها: زادنامه عرب‌ها: هویه انگلیسی‌زبان‌ها: سند هویت

شناسنامه، سند هویت

صفحه ۸۰.....

۵- نشان و عبارت جمهوری اسلامی بر روی جلد شناسنامه افراد به چه معناست؟

یعنی صاحب شناسنامه، تبعه جمهوری اسلامی ایران است؛ تبعه دولتی با نظام سیاسی «جمهوری» بر بنیاد «اسلامی» و در قلمرو سرزمینی به نام «ایران».

نکته: جمهوری اسلامی بیان ماکمیت اراده مردم بر اساس آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی است.

۶- ایران از گذشته مأوای کدام نژاد بوده است؟ آریایی

۷- این عبارت به چه معناست؟ «در روزگار کنونی این سرزمین قلمرو دولت جمهوری اسلامی و قدم رو مردم ایران شمرده می‌شود»

به این معنا که محدوده نفوذ «قلم» و اقتدار دولت ایران و محدوده «قدم» و اقدام مردم ایران را نشان می‌دهد.

۸- آیا مردم ایران دارای حقوق و مسئولیت‌های برابر هستند؟ توضیح دهید.

همه مردم ایران از هر قوم و مذهبی دارای حقوق و مسئولیت‌های برابرند؛ همه شناسنامه‌ای یک رنگ، یک شکل و یک اندازه دارند، و بنابراین همه، اعم از زن و مرد، خردسال و بزرگسال، فقیر و غنی، بی‌سواد و باسواد، در هویت ملی مشترک‌اند و می‌توانند هم‌آوا با فردوسی بگویند «همه جای ایران سرای من است». همچنین موظف‌اند از کشور ایران پاسداری کنند و برای استقلال، آزادی و آبادی آن بکوشند.

- ۹- هنگامی که فردوسی می‌گوید «همه جای ایران سرای من است» به کدام مفهوم اشاره دارد؟ هویت ملی مشترک
- ۱۰- در مورد نشان روی شناسنامه‌های ایرانیان توضیح دهید.
- نشان روی شناسنامه‌های ایرانیان کلمه «الله» را بازنمایی می‌کند این همان نشانی است که در وسط پرچم ایران نیز وجود دارد و پس از انقلاب اسلامی ایران جایگزین نماد شیر و خورشید شده است.
- ۱۱- پس از انقلاب اسلامی، نشان «الله» جایگزین کدام نشان شد؟ شیر و خورشید
- ۱۲- عبارت «وزارت کشور» و «سازمان ثبت احوال» در شناسنامه، نشان دهنده چیست؟
- نشان دهنده تصمیم دولت برای ثبت احوال و افعال مهم شهروندان ایرانی همچون تولد، ازدواج، تولد فرزندان و وفات است.
- ۱۳- عبارت «شناسنامه سند هویت شماست، برای حفظ حقوق خود به دقت از آن نگهداری کنید» به چه معناست؟
- نشان می‌دهد دولت، هویت فرد ایرانیان و حقوق و مسئولیت آنها را به رسمیت می‌شناسد.
- ۱۴- عبارت «هرگونه تغییر و تحریف در شناسنامه یا سوء استفاده از آن جرم است و مجرم تحت تعقیب قانونی قرار می‌گیرد» به چه معناست؟

یعنی نمی‌توان خودسرانه و به دلخواه خویش در این سند هویت دست برد و آن را تغییر داد.

.....صفحه ۸۱.....

۱۵- جنبه اختصاصی سند هویت فرد در شناسنامه چیست؟ شماره ملی ده رقمی

۱۶- عکس فرد در شناسنامه کدام ابعاد هویتی را می‌تواند آشکار می‌کند؟

هویت جنسی، خانوادگی، سنی، نژادی و فرهنگی فرد را می‌تواند آشکار کند.

تنازع هویت‌ها

- ۱۷- با ظهور جهان متجدد، دولت‌ها، هویت خود را بر چه مبنایی تعریف می‌کردند؟
- با ظهور جهان متجدد، دولت‌هایی شکل گرفتند که دیگر خود را با هویت دینی مسیحی نمی‌شناختند بلکه هویت خود را با توجه به تاریخ، جغرافیا، قومیت یا نژادشان تعریف می‌کردند.
- ۱۸- مشخصه اصلی هویت پس از ظهور جهان متجدد چه بود؟ ملی‌گرایی و وطن‌دوستی
- ۱۹- چگونه اندیشه «ناسیونالیسم» در جهان متجدد پیدا شد؟ با شکل‌گیری دولت-ملت‌ها
- ۲۰- با شکل‌گیری دولت-ملت‌ها، پیدا شد و هویت از منظر دولت-ملت‌ها و توسط آن‌ها تعریف شد. ناسیونالیسم

۲۱- در جهان متجدد، هویت از کدام منظر و توسط چه کسانی تعریف می‌شد؟ دولت - ملت‌ها

۲۲- چرا دولت‌ها غربی ناگزیر از سیاست‌گذاری هویتی بودند؟

با شکل‌گیری دولت-ملت‌ها، ناسیونالیسم پیدا شد و هویت از منظر دولت-ملت‌ها و توسط آنها تعریف شد اما بیشتر کشورها دارای تنوع قومی، نژادی، زبانی و مذهبی و... بودند. در این کشورها، گروه‌های مختلف می‌بایست در کنار هم زندگی می‌کردند. دولت‌ها در این کشورها برای تعیین هویت ملی و چگونگی توزیع مزایا و فرصت‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی میان اقوام و گروه‌های مختلف و همچنین پاسخ‌گویی به درخواست‌ها و رفع نیازهای آنها، ناگزیر از سیاست‌گذاری هویتی بودند.

۲۳- مدل رایج سیاست‌گذاری هویتی در دوره مدرن چیست؟ همانند سازی

.....صفحه ۸۲.....

۲۴- مدل «همانند سازی» در سیاست گذاری هویتی را توضیح دهید.

همانندسازی به معنای پذیرش ارزش‌ها و سبک زندگی یک گروه توسط سایر گروه‌های جامعه بود؛ به گونه‌ای که همه گروه‌ها همسان شوند. به عبارت دیگر، همانندسازی سیاستی بود که دولت‌ها برای از بین بردن تفاوت‌های هویتی گروه‌های مختلف و یکسان سازی آنها در پیش گرفتند.

.....صفحه ۸۳.....

۲۵- در دوره پسامدرن، با سیاست «همانند سازی هویت‌ها» چگونه برخورد شد؟

در دوره پسامدرن، همه آنچه در دوره مدرن پدید آمده بود- از جمله سیاست همانندسازی هویت- مورد نقد قرار گرفت و به جای آن، هویت‌های خرد، محلی و فردی مورد تأکید و توجه قرار گرفت. در این دوره، تکثر، تنوع و حتی بی‌ثباتی و تغییرات مداوم هویت‌ها، مطلوب دانسته شد و هویت ملی و وحدت و ثبات و استمرار همراه با آن، نامطلوب پنداشته شد.

۲۶- «سیاست هویت» مربوط به کدام دوره است؟ پسامدرن**۲۷- در کدام دوره، هویت‌ها موضوعی برای نزاع و درگیری می‌شوند؟ پسامدرن****۲۸- «سیاست هویت» بر چه امری تأکید می‌کند؟ بر تفاوت‌ها و هویت‌های خاص و محلی تأکید می‌کند.****۲۹- از پیدایش سیاست هویت به چه امری تعبیر می‌کنند؟ باز شدن جعبه پاندورا****۳۰- منظور از «جعبه پاندورا» چیست؟**

جعبه پاندورا در اساطیر یونانی جعبه‌ای حاوی تمام بلاهاست که به دست فردی به نام پاندورا گشوده می‌شود. بر اساس این افسانه یونانی، با باز شدن این جعبه ناگهان همه پلیدی‌ها و شرها، رها و به سوی زمین سرازیر شدند، بدی‌ها در جهان پراکنده شدند و با خوبی‌ها درآمیختند؛ به طوری که دیگر تشخیص و تمیز آنها از یکدیگر ممکن نبود و رنج و بیماری، پیری و مرگ، دروغ، دزدی و جنایت که قبل از آن وجود نداشت، گسترش یافت.

۳۱- در اواخر قرن بیستم، کدام مفهوم محور اصلی مباحثات فکری و سیاسی شد؟ هویت**۳۲- قبل از طرح مساله «هویت»، کدام مساله محور مباحثات فکری و سیاسی بود؟ قشربندی و کشمکش طبقاتی****۳۳- چرا در دوره پسامدرن تنازع و درگیری افزایش می‌یابد؟**

در دوره پسامدرن، هویت از منظر گروه‌های اجتماعی مختلف و توسط آنها، تعریف می‌شود. در این دوره، افراد، مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را بر اساس علاقه‌های فرهنگی و هویتی خود پی می‌گیرند، علاوه بر ثروت و قدرت، هویت و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش می‌شوند. در همه این عرصه‌ها، سیاست هویت ایجاد می‌شود و تنازع و درگیری افزایش می‌یابد.

۳۴- کانون نزاع و کشمکش در دوران پست مدرن شامل کدام حوزه‌هاست؟

علاوه بر ثروت و قدرت، هویت و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش می‌شوند.

۳۵- امروزه جهانی شدن و توسعه ارتباطات چه تاثیری بر مساله «هویت» گذاشته است؟

امروزه، جهانی شدن و توسعه ارتباطات، از سویی زمینه شکل‌گیری جهانی بدون مرز را فراهم کرده است که در آن، در هم آمیختن فرهنگ‌ها موجب می‌شود که فرهنگ‌ها دیگر کاملاً خالص و ثابت نباشند و هویت‌ها به شدت دستخوش تغییر شوند. از سوی دیگر، بسیاری از جوامع و گروه‌ها، به دفاع از خود برخاسته‌اند و با ساختن هویتی خاص برای خود یا بازگشت به هویت واقعی خویش، در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آنها تحمیل می‌کند، مقاومت می‌کنند و خواهان رهایی از این هویت تحمیلی هستند.

۳۶- نمونه‌هایی از اعتراض‌ها و مقاومت‌ها نسبت به هویتی که فرایند جهانی شدن بر جوامع تحمیل می‌کند، نام ببرید.

جنبش‌های سبک زندگی، زنان، آفریقایی-آمریکایی‌ها، آسیایی‌تبارها، جوانان، اقلیت‌های قومی، مذهبی و جنبش زیست‌محیطی نمونه‌هایی از این اعتراض‌ها و مقاومت‌ها هستند.

۳۷- در دوران اخیر (پسامدرن)، کدام مدل به جای مدل همانند سازی، مطرح شد؟ مدل تکثرگرا

۳۸- مدل «تکثرگرا» را توضیح دهید.

در مدل تکثرگرا، تفاوت‌های موجود میان گروه‌های قومی و زبانی حفظ و حتی تشدید می‌گردد. البته در این الگو، همچنان وجود یک ساختار مشترک سیاسی و اقتصادی ضروری دانسته می‌شود؛ که گروه‌های مختلف را به یکدیگر پیوند دهد.

.....صفحه ۸۴

۳۹- سیاست هویت می‌تواند دو چهره پیدا کند، هر یک را توضیح دهید.

الف) یا به صورت افراطی بر تفاوت‌ها و گوناگونی‌ها تأکید می‌کند و سبب چندپارگی سیاسی و فرهنگی درون جوامع می‌شود.
ب) یا گروه‌های به حاشیه رانده شده را به رسمیت می‌شناسد و از آنان حمایت می‌کند.

شناخت متقابل هویت‌ها یا الگوی تعارف

.....صفحه ۸۶

۴۰- کدام الگو در مقابل دو الگوی همانند سازی و تکثرگرا قرار دارد و به شناخت متقابل افراد، گروه‌ها و جوامع از یکدیگر توجه دارد؟ الگوی تعارف

۴۱- شناخت متقابل افراد و جوامع از یکدیگر چه کارکردی دارد؟

شناخت متقابل افراد و جوامع از یکدیگر، هم به آنها کمک می‌کند که تفاوت‌های همدیگر را درک کنند و به این تفاوت‌ها احترام بگذارند و هم اشتراکاتی را ایجاد می‌کند که به بهتر شدن روابطشان منجر می‌شود.

۴۲- «تعارف» به چه معناست؟ به معنای شناخت متقابل است.

۴۳- کدام الگو در مقابل الگوی «تنازع» قرار می‌گیرد؟ الگوی تعارف

۴۴- کدام الگوی هویتی مد نظر قرآن قرار دارد؟ الگوی تعارف

۴۵- آیه «إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا» به کدام الگو در هویت اشاره دارد؟ الگوی تعارف

۴۶- بر مبنای آیه «إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا» دیدگاه قرآن در ارتباط با مفهوم «تعارف»

بیان کنید. شما را به صورت تیره‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید و تأکید می‌کند که هیچ کدام از این ویژگی‌ها، ملاک برتر دانستن خود از دیگری نیست و فقط زندگی بر اساس تقوا معیار برتری، بزرگی و بزرگواری است.

۴۷- مفهوم آیه «وَمِنَ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافَ الْأُسْنَتِ كُمْ وَالْأَوَانِكُمْ إِنَّ ذَلِكَ لآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ» را در ارتباط

با الگوی «تعارف» شرح دهید.

الگوی مطلوب قرآنی، تکثر و تنوع زبانی و نژادی و قومی را، مانع وحدت و همدلی نمی‌داند. بلکه انسان‌ها را به منشأ وحدت رهنمون می‌شود.

۴۸- ویژگی‌های الگوی تعارف را بنویسید.

- تعارف به معنای شناخت متقابل است. این الگو در مقابل الگوی تنازع قرار دارد.

- الگوی مطلوب قرآن است.

- تفاوت‌ها (تیره‌ها و قبیله‌ها) را سبب شناسایی می‌داند.

- تفاوت‌ها ملاک برتری نیست، فقط زندگی بر اساس تقوا، معیار برتری و بزرگی است.

- تکثر و تنوع زبانی و نژادی و قومی را، مانع وحدت و همدلی نمی‌داند. بلکه انسان‌ها را به منشأ وحدت رهنمون می‌شود.

۴۹- علت رشد و شکوفایی جهان اسلام در قرن سوم و چهارم هجری چه بود؟

به دلیل پیروی از الگوی تعارف و احترامی بود که اقوام مختلف در جهان اسلام برای یکدیگر قائل بودند. برای جهان اسلام به هیچ وجه نگران کننده نبود که بزرگ‌ترین دانشمند صرف و نحو زبان عربی، یک ایرانی به نام «سیبویه» است و مهم‌ترین حکمای جهان اسلام فارابی و ابن سینا هستند.

۵۰- حدیث «مردم دشمن چیزی هستند که نمی‌شناسند» از کیست؟ در مورد مفهوم آن توضیح دهید.

امام علی (ع). انسان هنگامی که در تاریکی ناآگاهی به سر می‌برد، هر شبی را که از دور می‌بیند و هر آوازی را که می‌شنود، نشانه حیوانی درنده و خطرناک می‌پندارد. افراد معمولاً به دیگری که آنها را به درستی نمی‌شناسند، بدبین‌اند و از آنها دوری می‌کنند. از این رو، یکی از راه‌های ایجاد آشتی و صفا و اتحاد و دوستی در میان گروه‌ها و ملت‌ها، شناخت متقابل است.

۵۱- بر مبنای حدیث «مردم دشمن چیزی هستند که نمی‌شناسند»، حکومت چه وظیفه‌ای دارد؟

یکی از راه‌های ایجاد آشتی و صفا و اتحاد و دوستی در میان گروه‌ها و ملت‌ها، شناخت متقابل است. در این میان، حکومت می‌تواند با زمینه‌سازی برای شناخت مردم از یکدیگر در سطح محلی، ملی و منطقه‌ای، بسیاری از مشکلات را حل کند و امکان همدلی مردم با یکدیگر را فراهم آورد.

پاسخ سوالات متن درس هشتم

❖ مقایسه کنید صفحه ۸۴

نام مدل	منازعات هویتی در این مدل	راه حل مدل برای حل منازعات
همانند سازی	در این مدل، یکسان‌سازی هویت‌ها وجود دارد و و بر پذیرش هویت گروه مسلط تاکید می‌شود. در نتیجه، خرده فرهنگ‌ها برای حفظ هویت خود با هویت گروه مسلط، منازعه می‌کنند.	در نظام آموزشی و رسانه‌ها، فقط هویت گروه مسلط معرفی می‌شود تا هویت سایر خرده فرهنگ‌ها کم‌رنگ و ضعیف شود. در برخی مواقع نیز از روش‌های خشونت‌آمیز برای حل منازعه استفاده می‌کنند.
تکثرگرا	در این مدل، تنوع و تکثر هویت‌ها مورد پذیرش است. در نتیجه منازعات بین خرده فرهنگ‌های متفاوت رخ می‌دهد. هر یک از این خرده فرهنگ‌ها در تلاش برای گسترش فرهنگ خود و کسب منافع بیشتر با دیگر خرده فرهنگ‌ها دچار منازعه می‌شوند. این امر ممکن است باعث چند پارگی فرهنگی شود.	در نظام آموزشی و رسانه‌ها وجود تکثر و تنوع فرهنگی را به عنوان یک اصل مطلوب در جامعه‌ارایه می‌کنند. ساختار سیاسی و قانونی را بر مبنای مدل تکثر طراحی می‌کنند. از نظام سیاسی برای حفظ منافع هر یک از خرده فرهنگ‌ها در برابر دیگران بهره می‌گیرند.

❖ بخوانید و نظر دهید صفحه ۸۷

«بی تعارف» در فرهنگ روزمره ایرانی به معنای صریح بودن است. با توجه به معنای لغوی «تعارف» (شناخت متقابل)، به کار بردن واژه «بی تعارف» به معنای عدم شناخت متقابل نیست بلکه کنار گذاشتن برخی محدودیت‌های آداب معاشرت جهت شناخت بیشتر است.